

SITUAȚIA ȚĂRĂNIMII ȘI MIȘCAREA ȚĂRĂNEASCĂ DIN JUDEȚUL SOROCA ÎMPOTRIVA REGIMULUI ȚARIST - MOȘIERESC. 1812 - 1861

NICOLAE BULAT

Războaiele ruso-turce de la sfârșitul sec. al XVIII-lea, urmate de expansiunea Imperialui Rus, duc tot mai mult la apropierea frontierelor Rusiei de hotarul Principatului Moldova. La 1774 frontiera dintre cele două țări era separată numai de regiunea Oceacov și Podolie, iar în 1792, prin pacea de la Iași, granițele Imperiului Rus sunt fixate pe râul Nistru. Moldova s-a pomenit în prag cu un vecin, care demult își orienta politica sa spre gurile Dunării și strâmtoarele strategice din Marea Neagră. Ocupația Țărilor Române la 1806 – 1812 s-a încheiat cu pacea de la București, de la 16 mai 1812, prin care Turcia a cedat teritoriul dintre Prut și Nistru. Tratat, despre care școala istorică rusă și mai apoi cea sovietică va spune mereu că Rusia “a eliberat Basarabia de sub jugul turcesc și a alipit-o la Rusia”, “fericind” moldovenii din Basarabia.

Peste un an de la “eliberare”, A. Baikov, funcționar la Ministerul de Externe de la Petersburg, trimis de Guvernul Rus pentru a inspecta Basarabia, scria la Petersburg: “Țăranii nemaifiind în stare a suporta birurile grele și taxele ilegale, la care sunt supuși, sunt siliți să-și părăsească vetrele și să fugă peste Prut, pentru a se așeza în părțile Imperiului Turc. Într-adevăr ar fi păcat, ca această țară până acum populată și atât de bogată în produse va fi condamnată pustiirii.”¹

Nemulțumirile generale, care inundară toată Basarabia, cererile țăranilor și boierilor români au silit autoritățile țariste să-i dea Basarabiei o “ocârmuire specială”. Dar nu trecuseră nici doi ani după apariția la 1818 a “Regulamentului așezământului regiunii Basarabia”, ca rușii și începuseră a încălca legea primită de ei însăși. Se încep a înlocui legile moldovenești cu cele rusești, se înlătură elementele locale din instituțiile de stat.

Luând drepturile românului basarabean, apărute prin luptă, încălcând legile strămoșești, obiceiurile și tradițiile țării, guvernul țarist n-a fost în stare să stingă conștiința națională. Timp de 106 ani poporul român din Basarabia a luptat insistent în apărarea drepturilor lui economice, politice și naționale.

¹ Nicolae Bulat, *Județul Soroca: file de istorie*, Editura ARC, Chișinău, 2000, p.230

La 1833, limba română, limba oficială a fost scoasă din toate instituțiile, în afară de biserică, unde s-a mai ținut un timp. Basarabia devine o regiune rusească dar cu o populație și mai românească decât în momentul răpirii.

Odată cu încheierea păcii de la București de la 16 mai 1812 începe exodul țăranilor moldoveni peste Prut. Este greu să-ți părăsești vatra strămoșească, să fugi de pe locurile natale, dar se vede că soarta țăranului a fost destul de cruntă și viața amară. Numai secolul al XVIII-lea a fost un încontinuu secol de război, cu noi și noi invazii rusești. Birurile grele, taxele ilegale și insuportabile, la care erau supuși țăranii îi sileau să-și părăsească vetrele, pentru a se așeza peste Prut, în părțile Imperiului Turc (adică în Moldova rămasă).

“Aici este o regiune barbară, unde oamenii fără vină sunt înăbușiți în închisori, prădați, bătuți și arși” – scria la 1824 generalul Longhinov.²

Relatările făcute de contele P.Kisilov, A.Baicov, principele Kurakin, Leon A.Casso³, adevăresc acele fărdelegi comise de regimul țarist, de reprezentanții săi în Basarabia, de clasa exploatatoare, sprijinul țarismului rus.

Istoricul P.I.Batiușcov afirma: “În 1817 – 1818 numai din ținutul Greceni au fugit peste 1000 de familii”. Majoritatea celor ce se refugiau în Moldova de peste Prut erau bieții țărani. Ei își încărcau în grabă mica lor avuție, trecând Prutul sub suzeranitatea luminatei Porți. Cei rămași la vatră se încadrau în luptă pentru drepturile lor.

În iulie 1812, țăranii din localitatea Rașcu și sătișorul Socola, ținutul Soroca, înaintează senatorului rus V.I.Krasno-Milașevici, ce prezida în Divanurile principatelor Moldova și Valahia, o plângere împotriva arendatorului Nicolai, grec de origine⁴, care teroriza țăranii prin cruzimea lui, impunându-i să lucreze pe moșiile mănăstirii Golia peste norma cuvenită, încălcând obiceiul conform caruia țăranii lucrau. Refuzul și nesupunerea erau sancționate prin băți și maltratări, din care cauză 59 de gospodari se refugiaseră.

Țăranii aduși la disperare anunță deschis senatorul rus, despre posibilitatea unui refugiu total al locuitorilor din ambele localități: Rașcu și Socola.

Nesupunerea țăranilor din localitatea Rașcu continuă și-n anii următori, iar la 1814, tulburările aveau să cuprindă și satele megieșe: Jabca și Socola.⁵

Plângeri despre asuprirea neomenească a țăranilor de către feudații basarabeni, sustinuți de regimul țarist inundează cabinetele funcționarilor de la Chișinău.

În iulie 1816, țăranii din s.Tigheci, ținutul Codri, suferă maltratări de la arendașul Brașevan⁶, care nu este mai departe decât grecul Nicolai de la Rașcu.

² Mihai Aduge, Alexandru Furtună, *Basarabia și basarabeni*, Editura Uniunea scriitorilor din Moldova, Chișinău, 1991, p.160

³ *Ibidem*, p.160-161

⁴ *Podogonie Krestian I Krestianskoe dvienie v Bessarabii, 1812 – 1861, catalog de documente și materiale, știința*, Chișinău.

⁵ *Ibidem*, p.21

⁶ *Ibidem*, p.40

La 1816 – 1817. Este cuprins de tulburări satul Negrești din ținutul Orhei, împotriva moșierului M.Hermeziu⁷.

La 1819, țăranii răzeși din satul Susleni refuză să se supue autorităților. Isprăvnicia de zemstvă cere forțe armate pentru a-I reprima pe răzeși din Susleni. ⁸

La 1820 țăranii din Răduleni, Soroca, incediază casa moșierului F.Selician. ⁹

La 1820 – 1821, satul Lăpușna, Orhei este cuprins de tulburări. 15 țărani sunt dați în judecată pentru organizarea nesupunerii împotriva moșierului Iordache Tomuleț¹⁰. Ridicarea peste normă a prestațiilor feudale a adus la nesupunere, care a urmat și-n anul următor 1821. Încercând să-I pedepsească pe cei inculpați în mișcare, cu bătaia cu nuiiele, inițiatorii singuri au fost pedepsiți fiind fugăriți din sat de țăranii înarmați cu pari și instrumente agricole.

Astfel de manifestări împotriva reprezentanților regimului devin destul de frecvente pentru Basarabia anilor 20, ai sec.XIX.

La 1831 sunt cuprinse de tulburări satele Zastânca, Bulboci, Rublenița, Vasilec și Trifăuți¹¹, ținutul Soroca. Țăranii din satele nominalizate mai sus refuză să lucreze peste normă, ci numai 12 zile, conform sfaturilor asesorului Basovici de la judecătoria de zemstvă Iași. Încă la 1820 Basovici¹² informa țăranii din Voroncău – Vechi despre condițiile de lucru, pe moșia moșieresei Sofianova – 12 zile de lucru și mai mult nimic. Peste un an î-l vedem pe asesorul Basovici implicat în protestul țăranilor din Zastânca, Bulboci, Rublenița, Vasilec și Trifăuți. Unul dintre conducătorii acestei mișcări a fost Gavriil Todorean, șeful de zemstvă Malinski raporta la 22 iulie 1831, către A.I.Sorocunski referitor la tulburările țăranilor și cerea să i se trimită forțe armate pentru “a restabili” ordinea în satele județului Soroca.

La 29 septembrie 1831, țăranii din s. Trifăuți Soroca, înaintează o cerere către consilierul guvernului regional Taranciuk cu privire la apărarea lor de asupririle posesorului Sandul Manolachi, care îi impunea să lucreze mai mult decât cele 12 zile, după obicei. Țăranii deasemenea insistau eliberarea de sub arest a deputatului lor Gavriil Todorean, care fiind o persoană, ce posedă limba rusă, a căzut de acord să apere interesele țăranilor din Trifăuți, Vasilec și Zastânca, vizitând instanțele administrative din Odessa, adresând diferite demersuri către autoritățile țariste. Reacția autorităților a fost destul de promptă în sancționarea rezistenței țăranilor din satele Vasilec, Trifăuți și Zastânca. Guvernatorul Basarabiei, dă la 27 noiembrie 1831 dispoziție către judecătoria de județ cu privirea la cercetarea urgentă a procesului referitor la învinuirea, adusă țăranilor din satele Vasilec, Trifăuți și Zastânca, ce nu se supun posesorului Manolachi Sandul¹³ “Măsura aceasta este necesară pentru

⁷ *Ibidem*, p.47

⁸ *Ibidem*, p.53

⁹ *Ibidem*, p.54

¹⁰ *Ibidem*, p.57, 64

¹¹ *Ibidem*, p.137-140

¹² *Ibidem*, p.137-140

¹³ *Ibidem*, p.145

pedepsirea cât mai grabnică a principalilor instigatori și celor vinovați,“- scria în dispoziția sa funcționarul rus.

În aprilie 1832, o bună parte din țăranii soroceni care au refuzat să îndeplinească prestațiile feudale au fost arestați evaluându-le-se averea: diacului Popovici Arsenii și țăranului Savva Spinei¹⁴ din Nemirovca, lui Iacob Gonța din s.Gura Căinari¹⁵

Este evaluată și averea țăranilor din s.Vasilcău: Gavriil Todorean, Dementii Popa, Eftenie Nicolaev și Ion Cebotari, care deasemenea au refuzat să-și îndeplinească obligațiile față de moșier¹⁶

În Principatul Moldova relațiile feudale dintre țărani (care oficial erau independenți) moșieri și mănăstiri, și mai pe urmă după anexa de la 1812, se reglementau oral sau prin condiții scrise, contracte. Conform înțelegerilor, țăranii, care primeau pământ de la moșier erau obligați să lucreze la boier 12 zile anual, să plătească dijmă (a parte) din roadă și să mai îndeplinească unele lucrări de întreținere a curții boierești sau a mănăstirii. Real, după 1812, prestațiile feudale impuse de moșieri, posesori arendași sau de mănăstiri ajung la mărimi enorme. Aceste prestații enorme îi impunea pe țărani să-și apere interesele, luptând atât cu moșierii cât și cu autoritățile țariste. Ele la rândul lor se stăruiau să-I susțină în toate pe asupritori, încercând chiar să reglementeze relațiile agrare dintre moșier și țăran. În acest scop la 1819 au fost elaborate anumite “puncte” în baza cărora trebuiau să fie apreciate prestațiile feudale în fiecare caz aparte. Țăranii la rândul lor refuzau respectarea “punctelor” impuse de guvernul țarist.

La 1834 a fost primit “Regulamentul referitor la țăranii sau agricultorii liberi din regiunea Basarabia.” Iar la 1846 este primit un nou document – contractul normal. Conținutul acestor documente legislative se refereau de fapt la un singur lucru: autoritățile țariste tindeau să-i îndeusteleze pe moșieri, arendatori, posesori și mănăstiri cu forța de muncă sigură, iar acestea aveau nevoie de această forță. Suprafețele enorme de terenuri agricole cereau brațe de muncă.

La 1861 în Basarabia se aflau 914 de moșii boierești, cu o suprafață de 2271360 desetine, aproximativ jumătate din teritoriul regiunii. La nord se aflau 498 de moșii cu o suprafață de peste 1 mln. desetine¹⁷. Aproape jumătate din întreaga moșie boierească se afla la 146 de mari latifundiari. Cu alte cuvinte fiecare din ei avea în posesie câte 7600 desetine.

Moșiile boierești din Basarabia erau locuite în majoritate de țărani liberi, care îndeplineau diferite prestații feudale. La sfârșitul anilor '50 (sec.XIX) pe moșiile boierești locuiau 121 284 țărani bărbați. Două treimi din ei se aflau în județele din nordul Basarabiei: Hotin – 58043, Bălți – 38701, Soroca – 31650.¹⁸

¹⁴ *Ibidem*, p.150

¹⁵ *Ibidem*, p.151

¹⁶ *Ibidem*, p.152

¹⁷ Ia.S.Grosul,*Trudî po istorii Moldavii, Chișinău, Știința*, 1982, p.57.

¹⁸ *Ibidem*, p.57-58

Nobilii și clerul, care alcătuiau 3,3% din populația regiunii aveau în posesia 72% pământ folositor, în același timp țăranii, care alcătuiau 60% din populație nu aveau nici un ar în posesie¹⁹. În județul Soroca nobilii și clerul posedau 99,5% de pământ folositor.

Despre faptul că Basarabia anilor 30-40 ai sec.XIX, întră într-un proces acut de descompunere a societății feudale este apariția și începutul procesului de formare a unor relații capitaliste despre care vorbesc cele două legi emise de Guvernul țarist: "Regulamentul referitor la țăranii sau agricultorii liberi din regiunea Basarabia", de la 1834 și "Contractul normal" de la 1846. Ambele documente exprimau intenția moșierilor și a statului feudal rus de a mari munca depusă de țărani în folosul latifundiarilor, care era dictat de dezvoltarea relațiilor marfă – bani în gospodăriile boierești. Acestei căi conservative se împotriva țăranimea. Încercarea de a introduce cele două legi au adus la înăsprirea luptei țăranilor pentru drepturile lor. Noile legi țariste nu au adus efectul scontat.

La 29 februarie 1836 șeful de zemstvă din Iași, Drafanovski raporta guvernatorului Basarabiei P.I.Feodorov, referitor la desfășurarea încheierii contractelor dintre țărani și moșieri, în baza Regulamentului din 1834.²⁰ Din 126 de moșii aflate sub stăpânirea boierilor și din 144 conduse de posesori numai în 12 sate a fost încheiat un contract dintre țărani și stăpân. Situația din județul Iași era tipică pentru întreaga Basarabie.

Peste un an de zile, la 31 decembrie 1837, un alt raport a lui Drafanovski către guvernator atestază numai 10 sate din județul Iași ce se decid să încheie un contract cu boierii²¹.

În aprilie 1837 are loc un caz extraordinar de nesupunere a țăranilor din s.Dinjeni și Grinăuți, județul Soroca. Moșierul B.Melnicov din localitatea Edineț, jud. Hotin, declară conducerii regionale din Basarabia despre refuzul țăranilor de ași îndeplini obligațiile cuvenite și se împotrivesc cu armele autorităților locale.²²

Autoritățile locale au încercat să-i strămute pe țărani pe moșiile boierului Melnicov, în localitatea Edineț. Țăranii conduși de Andrei Rusu și Petru Iuzefovici au răspuns prin folosirea armelor.

În primăvara anului 1837, la Soroca activa o comisie pentru realizarea unei înțelegeri între țărani și proprietarii de pământ, în vederea încheierii pe baza Regulamentului din 1834 a contractelor dintre țăranii și razeșii s.Badiceni, Soroca.²³

Președintele comisiei era boierul Strezesku. Din comisie făceau parte șeful zemstvei Savici, protoierul Grigirii Petrițki, procurorul județean Kohmanski din partea nobilimii Gheorghe Leonard, din partea țăranilor - Vasile Lupu, Vasile Stavila și Ion

¹⁹ *Ibidem*, p.59.

²⁰ *Pologenie Krestian i Krestianskoe dvijenie v Bessarabii, 1812-1861*, catalog de documente și materiale, Știința, Chișinău, 1962, p.251

²¹ *Ibidem*, p.275

²² *Ibidem*, p.282

²³ *Ibidem*, p.286-287

Leșanov. La 1 iunie 1837 boierul Strezesku încheie un Contract pe baza Regulamentului cu țăranii din s.Văscăuți jud.Soroca. Desigur că acestea erau cazuri solitare, în majoritate țăranii se împotriveau Regulamentului din 1834.²⁴

La 7 iunie 1837, țăranii din s.Ghindești jud.Soroca se adresează cu o plângere către guvernatorul Basarabiei P.I.Fedorov. Ei cereau permisiunea de a se muta cu traiul în s. Ciutulești, fugind de maltrătarile moșierului I. Crușevan²⁵.

Suportând maltratări și umilințe din partea moșierului Ivan Krușevan, țăranii din Ghindești, Soroca, se adresează către moșierul din Ciutulești Ștefan Casso de a fi primiți cu traiul la dânsul pe moșie, fiind de acord să încheie contract conform Regulamentului din 1834. Țăranii se adresează cu o cerere către Palata de Stat din Chișinău, de a li-se permite sa se mute în s. Ciutulești.

Intervenția moșierului Ivan Krușevan a fost promptă prin decizia Zemstvei Soroca el interzice strămutarea, iar singur devastează gospodăriile țăranilor din Ghindești luându-le nu numai animalele: oile, vacile mari cornute, caii, păsările, dar chiar și lenjeria și ultima bucată de pâine, lăsându-i să moară de foame. Dând dovadă de îndrăzneală și sete de dreptate Andrei Rusu, Ion Uscat, Petru Juravei, Simion Panico și alții necărturari adresează o cerere de a li se face dreptate.²⁶

Întâmpinând greutăți la promovarea Regulamentului din 1934, autoritățile țariste din Basarabia se adresează către instanțele ierarhice după ajutor în promovarea legii date, respinse de țăranii basarabeni.

La 12 decembrie 1812, P.I: Fiodorov înaintează un raport către M.S.Voronțov, general-guvernator al Novorosiei și Basarabiei, referitor la trimiterea unor funcționari pentru a lămurii răzeșilor – țăranii din Basarabia, Regulamentul din 1834²⁷: "...eu ași recunoaște, că este necesar de a deplasa în fiecare județ pentru lămurire câte un funcționar aparte, reprezentativ și cu bune cunoștințe ca el împreună cu un asesor să viziteze toate satele județului, unde adunând locuitorii, clar și convingător să le lămurească conținutul și însemnătate §II din Regulamentul despre țăranii de la 1834.

La 4 octombrie 1848, Trofimov, șeful zemstvei Soroca adresează lui P.I.Fiodorov, guvernatorul Basarabiei un raport prin care îl informa despre situația critică din județ, referitor la faptul ca țăranii soroceni refuză să încheie contracte cu moșierii din județ în baza Contractului normal.²⁸

După cum informa șeful zemstvei, țăranii soroceni continuau să lucreze ca și mai înainte până la adoptarea Contractului normal.

Exploatarea cruntă a țăranilor din partea moșierilor aduce la apariția unei noi mișcări în județele Soroca și Iași - de strămutare pe posesiunile statului. La 1858,

²⁴ *Ibidem*, p.290

²⁵ *Ibidem*, p.293

²⁶ *Ibidem*, p.293 - 294

²⁷ *Ibidem*, p.309 - 310

²⁸ *Ibidem*, p.414

mișcarea de strămutare a cuprins satele Prajila, Drăgănești și șuri din jud. Soroca. Motivația strămutării a fost una și aceeași – exploatarea cruntă din partea moșierilor, posesorilor, arendașilor, mărirea prestațiilor feudale de către moșier, iar în caz de nesupunere – bătaia la corp. Autoritățile țariste au încercat să aplaneze conflictul, care cuprinsese 13 sate din județele Soroca și Iași²⁹. Dar necătând la lămuririle date de funcționarii țariști, țăranii din satele Prajila, Drăgănești, Hiluiți, Funduri și Sânjereia au rămas neînduplecați.

La întâlnirea țăranilor din s.Funduri cu asesorul Seroținski, țăranii s-au dovedit a fi foarte agresivi. Iar cei din Prajila îi reclamau asesorului: “Lasă să nu bată, să ne ducă la închisoare, să ne spânzure, dar noi nu-o să rămânem pe pământurile moșierești, dorim să fim țărani ai statului, așezați cu traiul pe pământurile statului, unde n-ar fi, chiar și la Sevastopol, în Caucaz și-n Siberia”³⁰.

La 30 septembrie 1858, la Bagrinești sosește o roată de soldați din regementul Liublin, care au reprimat mișcarea țărănească din satele Prajila și Drăgănești. ³¹ Autoritățile țariste s-au răfuit crunt cu țăranii din ambele sate: 25 de țăranii au fost bătuți la corp, 28 de țărani au fost arestați și închiși în casele de arest, 13 țărani au fost arestați și închiși în casă de arest la Bagrinești.

La 11 octombrie 1858, M.Z.Fanton – de – Verraion, guvernatorul Basarabiei trimite o circulară către polițiile locale, cu privire la reprimarea tulburărilor din cele 13 sate din județele Soroca și Iași, cerând interzicere strămutării țăranilor de pe pământurile moșierești sau de a face demersuri pentru strămutare.

În decurs de 50 de ani după ocuparea Basarabiei, regimul autocrat țarist a încercat prin actele sale, ca Regulamentul de la 1834 și Contractul normal de la 1846, să reglementeze relațiile dintre moșier, arendaș, posesor, cler și țărani. Guvernul țarist nu numai că a înrăutățit relațiile dintre țăran și moșier, dar a și adâncit mai mult asupra țăranului basarabean, întărind de fiecare dată dependența țăranului față de moșier, justificând totodată și acele nenumărate prestații feudale – iobagiste, la care era impus țăranul basarabean. Iar principiul contractului benevol dintre țăran și moșier exprima numai interesele și bunăvoința moșierului.

Prin mișcarea sa, țărănimea basarabeană cerea lichidarea șerbiei și îndestularea țăranilor cu pământ.

(SUMMARY)

The author on the basis of a series of documents speaks about the aggravation of the feudal exploitation in Basarabia and, in particular, in the county Soroca.

²⁹ *Ibidem*, p.470-473

³⁰ *Ibidem*, p.472

³¹ *Ibidem*, p.474

The nobles and the church, which constituted about 33% of the rural population, possessed 72% of the useful lands. At the same time the most part of the peasants who constituted about 60% of the population didn't possess anything.

The relations between the land proprietor and the peasant entered in an acute crisis. The peasants from the county Sorocea organized different rebellions against the attempts of raising the feudal services.

Such villages as Vasilcău, Trifăuți, Vorăncău, Rublenița, Pragila, Drăgănești were affected by the disorder. The Russian Government emitted several documents as the Regulations regarding the peasants (1834) and the Normal Contract (1846), which in their turn deepened the crisis in the region. The implementation of the acts was stopped by the peasant movement who demanded for the abolishment of the slavery and for the provision of the peasants with land.